

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף מג

(בעמוד הקודם)

רב פפא אמר: אנו לומדים שבית הסקילה היה מחוץ לשלוש מחנות מהפסוקים שנאמרו במקלל עצמו, שהרי משה היה לוי והוא היה במחנה לוי, וה' אמר לו **"הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה"** דהיינו מחוץ למחנה לוי, ואח"כ נאמר **"ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה"** דהיינו מחוץ למחנה ישראל. נמצא שהוציאוהו מחוץ לשלוש מחנות (= שכניה, לוי, ישראל) ושם סקלוהו.

קושיא: האי מיבעי ליה לעשייה: והרי הפסוק **"ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה"** נצרך ללמדנו שאכן בני ישראל עשו כפי שנצטוו, וא"כ אי אפשר ללמוד ממנו שהוציאוהו מחוץ למחנה ישראל.

תירוץ: עשייה בהדיא כתיבא: זה שכני ישראל עשו כפי שנצטוו כבר כתוב במפורש בפסוק **"ובני ישראל עשו כפאשר צוה יהוה את משה"**, וא"כ הפסוק **"ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה"** מיותר והוא נכתב כדי ללמדנו שהוציאוהו מחוץ למחנה ישראל.

קושיא: אלא מעתה: אם אתה דורש את **"ויוציאו"**, א"כ מה תדרוש מהפסוק **"וירגמו אתו אבן"** שהוא מיותר, משום שכבר נאמר **"ובני ישראל עשו כפאשר צוה יהוה את משה"**, וא"כ אנו יודעים שהם רגמו את המקלל כפי שה' ציווה, ומדוע נאמר במפורש שהם רגמו אותו?

תירוץ: הוא מבעי ליה: פסוק זה (= **"וירגמו אתו אבן"**) נצרך ללמדנו שרגמו אותו ערום ללא בגדים, וזה נלמד מהמילה **"אתו"**, דהיינו שצריך לסקול את גופו ממש ולא כשהוא לבוש בכסותו, ומהמילה **"אבן"** אנו לומדים שאם רגמו אותו בכך אחת ומת, די בכך, ולא צריך לזרוק עליו עוד אבנים.

ואצטריך למיכתב "אבן" ואיצטריך למיכתב "אבנים": התורה היתה צריכה לכתוב גם את הפסוק **"וירגמו אתו אבן"** וגם את הפסוק **"רגמו אתו כאבנים"** שנאמר לגבי

המקושש עצים בשבת, משום שאם היה כתוב רק "אבן" היינו חושבים שאם זרקנו עליו אבן אחת והוא לא מת, לא צריך לזרוק עליו אבנים נוספות כדי להרוג אותו, לכך נאמר "אבנים" ללמדנו שצריך לזרוק עליו עוד אבנים עד שימות. ואם היה כתוב רק "אבנים" היינו חושבים שכבר בהתחלה צריך לזרוק עליו שתי אבנים, לכך נאמר "אבן" ללמדנו שבהתחלה זורקים עליו אבן אחת, ורק אם הוא לא מת זורקים עליו עוד אבנים עד שימות.

קושיא על רב פפא: והא האי תנא נאמר קאמר: והרי למדנו לעיל שהתנא של הברייתא למד את הדין שבית הסקילה היה מחוץ לשלוש מחנות מגזירה שווה של פרים הנשרפים, וא"כ איך יתכן שרב פפא שהוא אמורא חולק על התנא? (אמורא לא יכול לחלוק על תנא).

תירוץ: אילו לא נאמר קאמר וכו': התנא של הברייתא התכוון לומר שגם אם לא היינו לומדים זאת מהפסוקים שנאמרו במקלל עצמו היינו יכולים ללמוד זאת בגזירה שווה מפרים הנשרפים, אבל באמת כעת לאחר שאנו לומדים זאת מהפסוקים הרי שלא צריך את הגזירה שווה.

רב אשי אמר: אנו לומדים שבית הסקילה היה מחוץ לשלוש מחנות מכך שמשה היה במחנה לוי, וה' אמר לו "הוצא את המקלל" דהיינו תוציא אותו ממקומך שהוא מחנה לוי אל מחוץ למחנה לוי, ואח"כ נאמר באותו פסוק "אל מחוץ למחנה" דהיינו מחוץ למחנה ישראל.

ומה שנאמר "ויוציאו את המקלל" הוא לעשייה, כלומר ללמדנו שבני ישראל עשו כפי שהצטוו.

קושיא: עשייה בהדיא כתיב בהו: והרי כבר נאמר במפורש "ובני ישראל עשו כפאשר צוה יהוה את משה", וא"כ אי אפשר לומר שהפסוק "ויוציאו את המקלל" בא ללמדנו שבני ישראל עשו כפי שהצטוו.

תירוץ: ההוא מיבעי ליה חד לסמיכה וחד לדחייה: הפסוק "ובני ישראל עשו כפאשר צוה יהוה את משה" בא ללמדנו שבני ישראל עשו במקלל סמיכה ודחייה, דהיינו שכל השומעים סמכו את ידיהם עליו, ואחד מהעדים דחה והפיל אותו מגובה בית הסקילה לארץ (- בית הסקילה היה גבוה שתי קומות), וכיון שסמיכה ודחייה נאמרו בציווי ה' למשה אבל לא נאמרו במפורש בעשייה, לכן כתבה התורה "ובני ישראל עשו כפאשר צוה יהוה את משה" ללמדנו שהם עשו גם סמיכה ודחייה. [נסמיכה נאמרה

בפסוק "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו ורגמו: אתו כל העדה", ודחייה לא נאמרה כאן אלא לגבי מעמד הר סיני - "כל הנגע בקר מות יומת. לא תגע בו יד כי סקול יסקול או ירה יירה".

אמרו ליה רבנן לרב אשי: לשיטתך שאתה לומד מהפסוק "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה" שתי הוצאות, דהיינו הוצאה אחת מהמילה "הוצא" והוצאה שניה מהמילים "מחוץ למחנה" (כפי שהובא לעיל), א"כ מה תדרוש בכל ההוצאות הכתובות בפריים הנשרפים שכתוב בהם גם "והוציא" וגם "מחוץ למחנה", שלדבריך צריך להוציאם שש הוצאות, משום שנאמרו בהם שלוש פסוקים שכתוב בהם גם "והוציא" וגם "מחוץ למחנה", וכל פסוק הוא שתי הוצאות לשיטתך. הגמ' נשאת בקושיא על רב אשי.

*

למדנו במשנה - אחד עומד על פתח בית דין והסודרין ביזו כו':

אמר רב הונא: פשוט לי שהאבן שהנידון נסקל בה וכו' מגיעים מכספי הציבור, לפי שלא אומרים לנידון שילך ויביא את האבן וכו' להרוג את עצמו.

בעי רב הונא: הספק הוא מכספי מי מביאים את הסודר שמניפים בו ואת הסוס שרץ ומעמידם, האם כיון שהם נועדו להציל אותו לכן עליו להביאם בעצמו, או שמא כיון שהבית דין מחוייבים לעשות לו הצלה בדברים אלו לכן יש לקנותם מכספי הציבור.

ותו, הא דאמר ר' חייא: ועוד יש להסתפק בדברי ר' חייא בר רב אשי אמר רב חסדא שאמר - היוצא להיהרג, משקים אותו מעט לבונה בכוס של יין כדי שתיטרף דעתו ולא ירגיש כל כך במיתתו, ונאמר על זה בבבלייתא שנשים יקרות שבירושלים היו מביאות את המשקה הזה. ויש להסתפק מה הדין אם הן לא הביאו, האם מביאים זאת מהנידון או מהציבור.

הגמ' פושטת את הספק האחרון:

הא ודאי מסתברא משל צבור כיון דכתיב תנו מדידהו: זה בוודאי בא משל ציבור, כיון שנאמר "תנו שְׂכָר לְאוֹדַד וַיִּין לְמָרִי נָפֶשׁ", "תנו" משמע שהציבור נותן.

*

בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת, אמר אחד מן התלמידים היושבים לפני הדיינים "יש לי ללמד עליו זכות", והשתתק, כלומר ונהיה אילם, האם אנו אומרים שאם הוא לא היה משתתק היה ממש בדבריו ועלינו לבטל את הדין, או לא?

מנפח רב ששת בידיה, נשתתק אפילו אחד בסוף העולם נמי: רב ששת ניפח בידיו להראות שמה שרב אחא אמר הם סתם דברי רוח (- דברים בטלים כרוח), משום שאם נחשוש להשתתק, א"כ כמו כן יש לנו לחשוש אולי יש אחד בסוף העולם שיודע ללמד עליו זכות.

דחיית דברי רב ששת: התם לא קאמר, הכא קאמר: אין זה דומה, לפי שלא שמענו שיש אחד בסוף העולם שרוצה ללמד עליו זכות, אבל התלמיד הזה שהשתתק אמר שהוא יודע ללמד עליו זכות.

מאי? א"כ חזרה השאלה מה הדין בהשתתק?

תא שמע דאמר רבי יוסי בר חנינא, אחד מן התלמידים שלימד זכות על הנידון ואח"כ מת, רואים כאילו הוא עדיין חי ואנו מחשבים אותו במניין הדיינים המזכים.

זיכה אין לא זיכה לא: משמע שרק אם הוא כבר פירט ואמר ממש את דברי הזכות אז רואים כאילו הוא חי, אבל אם הוא רק אמר שיש לו ללמד עליו זכות אבל לא הספיק לומר אותם ומת, אנו לא רואים כאילו הוא חי. וכמו כן בספק הנ"ל כיון שהוא לא אמר ממש את דברי הזכות אלא רק אמר "יש לי ללמד עליו זכות" והשתתק, לא חוששים לדבריו ולא סותרים את הדין.

דחיה: "זיכה" פשיטא לי, 'אמר' תיבעי לך: אכן אם הוא כבר פירט ואמר ממש את דברי הזכות פשוט לנו שחוששים לדבריו, אבל הספק הוא במקרה שהוא רק אמר שיש לו זכות ללמד עליו והשתתק, וצדדי הספק הם האם יש לדייק בדברי רבי יוסי בר חנינא הנ"ל שרק אם זיכה ממש חוששים לדבריו, או שמא רבי יוסי בר חנינא דיבר במקרה המצוי, שהרי אין זה דבר מצוי שתלמיד יאמר "יש לי ללמד עליו זכות" ומיד אח"כ משתתק או מת, לפי שמסתמא הוא אומר מיד את ראיותיו, אבל באמת אם יקרה מקרה כזה שהוא ישתתק או ימות מיד לפני שהספיק לומר את ראיותיו מודה רבי יוסי בר חנינא שחוששים לדבריו.

*

למדנו במשנה - אפילו הוא אומר יש לי ללמד עלי זכות, מחזירין אותו אפילו ארבע וחמש פעמים וכו':

שאלה: ואפילו פעם ראשונה ושניה: ואפילו בפעם הראשונה והשניה שהוא אומר שיש לו זכות על עצמו, מחזירים אותו רק רואים שיש ממש בדבריו? והרי למדנו בכרייתא - בפעם הראשונה והשניה בין שיש ממש בדבריו בין שאין ממש בדבריו מחזירים אותו, אבל מכאן ואילך, רק אם יש ממש בדבריו מחזירים אותו, אבל אם אין ממש בדבריו אין מחזירים אותו.

תשובה: אמר רב פפא: כוונת המשנה שרק מפעם שניה ואילך צריך שיהא ממש בדבריו.

שאלה: מנא ידעי? מנין יודעים אותם שהוליכו את הנידון לסקילה אם יש ממש בדבריו אם לא, והרי הם אינם תלמידי חכמים?

תשובה: אמר אביי: הולכים עמו שני תלמידי חכמים כדי לבדוק שאם יש ממש בדבריו מחזירים אותו, ואם לא אין מחזירים אותו

שאלה: ולימסר ליה מעיקרא: מדוע לא ילכו עמו שני התלמידי חכמים כבר מהפעם הראשונה, ואם יראו שאין ממש בדבריו לא יחזירוהו? ומדוע בפעמיים הראשונות מחזירים אותו אפילו אם אין ממש בדבריו?

תשובה: אגב דבעית לא מצי אמר כל מה דאית ליה: שמא בפעמיים הראשונות בגלל הפחד שהוא הולך להיהרג הוא לא יצליח להיזכר בכל טענותיו, ולכן מחזירים אותו גם אם אין ממש בדבריו, כי אולי בינתיים תתיישב דעתו ויזכר בטענותיו.

משנה: מצאו לו זכות פטרוהו וכו'.

גמרא: אמר אביי: צריך גם להכריז שהנסקל עבר את העבירה ביום פלוני וכו'. כדי שאם יש עדים שיודעים שהעדים שהעידו עליו היו בזמן הזה במקום אחר, הם יבואו להזים אותם שהם שקרנים.

למדנו במשנה - וכרוז יוצא לפניו:

לפניו אין מעיקרא לא: דוקא בשעת הליכתו לסקילה יוצא הכרוז אבל לא מכריזים עליו קודם לכן.

👉 השלמה מחסרונות הש"ס עקב הצנזורה:

והתניא בערב הפסח תלאוהו לישו, והכרוז יוצא לפניו מ' יום קודם שהוא יוצא לסיקל על שכישף והסית והדיח את ישראל, כל מי שיוזע לו זכות יבא וילמד עליו. ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב הפסח. (ואם כן קשה מהברייתא על משנתנו שכן מכריזים עליו ארבעים יום קודם לסקילה).

אמר עולא ותסברא בר הפוכי זכות הוא? מסית הוא! ורחמנא אמר "לא תחמול ולא תכסה עליו!" (אם כן בכל מקרה הברייתא לא מובנת מדוע בכלל היה צריך להכריז עליו?)

אלא שאני ישו דקרוב למלכות הוה. (כי פילטוס הקיסר היה אוהבו (יעב"ץ). ולכן פחדו להוציא אותו להורג בלי להכריז עליו קודם לכן, וזו גם הסיבה שהכריזו עליו ארבעים יום).

ת"ר חמשה תלמידים היו לו לישו - מתאי, נקאי, נצר, וכוני, ותודה. אתיוהו למתאי (לדון אותו למוות), אמר להו - מתאי יהרג? הכתיב "מתי אבוא ואראה פני אלהים". אמרו לו - אין (= כן), מתאי יהרג! דכתיב "מתי ימות ואבד שמו". אתיוהו לנקאי אמר להו נקאי יהרג? הכתיב "ונקי וצדיק אל תהרוג". אמרו לו - אין, נקאי יהרג! דכתיב "במסתרים יהרג נקי". אתיוהו לנצר אמר להו נצר יהרג? הכתיב "ונצר משרשיו יפרה". אמרו ליה - אין, נצר יהרג! דכתיב "ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב". אתיוהו לכוני אמר להו - כוני יהרג? הכתיב "בני בכורי ישראל". אמרו ליה - אין, כוני יהרג! דכתיב "הנה אנכי הורג את בנך בכורך". אתיוהו לתודה אמר להו - תודה יהרג? הכתיב "מזמור לתודה". אמרו ליה - אין תודה יהרג! דכתיב "זוכח תודה יכבדנני".]

*

אריב"ל כל הזוכח את יצרו ומתודה עליו: לאחר שהיצר הרע הסית אותו לחטוא, הוא 'הרג את היצר הרע' חזר בתשובה והתוודה על העבירה.

דכתיב "זָכַח תּוֹדָה יִכְבְּדֶנְיָ": שני ה-נ' מלמדים על שני כיבודים אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא.

משנה: היה רחוק מבית הסקילה: כשהנסקל עומד במרחק עשר אמות ממקום הסקילה אומרים לו להתוודות.

שכן מצינו בעכן: כשנלחמו ישראל ביריחו בכניסתם לארץ, ציווה אותם ה' שלא יקחו מהרכוש של יריחו. עכן מעל בחרם ולקח מהרכוש, ובגלל זה ישראל הפסידו במלחמה בעי. עונשו של עכן היה סקילה, ויהושע אמר לו שיתוודה על מעשיו.

ומנין שכיפר לו וידויו? שנאמר "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מִה עֲכַרְתָּנוּ יַעֲכָרְךָ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה"
ביום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא.

ר' יהודה אומר אם היה יודע שהוא מזומם: אם הנסקל יודע שהעדים העידו עליו עדות שקר, הוא אומר 'תהא מיתתי כפרה על כל עונותי חוץ מעוון זה'. אמרו לו אם כן גם החוטאים יגידו כך כדי לנקות את עצמם כאילו הם לא עשו את העבירה, ואז יצא לעז על העדים והדיינים שהם הרגו אותם סתם.

גמרא: ת"ר 'נא' אין נא אלא לשון בקשה: יהושע אמר לעכן "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל עֶכָן בְּנֵי שֵׁים נָא כְּבוֹד לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תּוֹדָה", יהושע ביקש ממנו בבקשה שיודה על חטאו. מדוע? הגמרא מבארת -

בשעה שאמר הקב"ה ... אמר ליה וכי דילטור אני: וכי אני אומר לשון הרע? אלא תפיל גורל ותדע מי חטא.

אמר לו יהושע בגורל אתה בא עלי וכו': אמר עכן ליהושע - וכי על ידי גורל אתה מאשים אותי בלי עדים? הרי אם אני אפיל גורל עליך ועל אלעזר הכהן שאתם שני גדולי הדור, הגורל בהכרח יצא על אחד ממכם. כי כשמפילים גורל הוא חייב לצאת על מישהו, ולכן זה לא אומר שאני באמת אשם.

אמר רבינא שחודי שחדיה במילי: יהושע שיחד את עכן בדיבורים. כי עכן חשב שבעצם יהושע מבקש ממנו רק להודות ולהיפטר. ועכן אמר "אֲמִנָּה אֲנִי הִטָּאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזַאת וְכָזַאת עָשִׂיתִי".

אמר רב אסי אמר רבי חנינא מלמד שמעל עכן בשלשה חרמים: לומדים זאת מדברי עכן "אֲמִנָּה אֲנִי (1) הִטָּאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (2) וְכָזַאת (3) וְכָזַאת עָשִׂיתִי".

רבי יוחנן אמר משום ר' אלעזר בר' שמעון חמשה: חמש פעמים הוא מעל. את השניים הנוספים לומדים מהיתור של האות ו' במילים 'וכזאת וכזאת'.

ועד השתא מאי טעמא לא איענוש? מדוע עם ישראל לא נענשו על כל המעילות הללו עד עכשיו? והתשובה שהקב"ה לא העניש את כל עם ישראל על עבירות

נסתרות של יחידים, עד שהם עברו את הירדן. ואז הם קיבלו על עצמם בהר גריזים והר עיבל את הברכות והקללות, והם נעשו עֲרֵבִים זה על זה.

כתנאי: נחלקו התנאים בדבר. לדעת רבי יהודה רק על עבירות נסתרות של יחידים לא העניש הקב"ה את ישראל עד שעברו את הירדן. אבל על עבירות גלויות של יחידים כן העניש את כולם. ולאחר שעברו את הירדן העניש גם על הנסתרות.

רבי יהודה לומד זאת מהפסוק "הַנְּסֻתֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לָנוּ וּלְכַבְּדֵנוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". בפשטות הפסוק בא לומר שהעבירות הנסתרות מוטלות על ה' לטפל בחוטאים, והעבירות הגלויות מוטלות עלינו ועל בנינו, ואם לא נטפל בחוטאים נענש עליהם.

אלא שעל המילים "לָנוּ וּלְכַבְּדֵנוּ עַד" יש נקודות (בספר תורה), ללמד שרק עד עכשיו היתה נוהגת החלוקה הזו, דהיינו בזמן שמשה רבינו אומר זאת לישראל לפני מותו. אבל מכאן והלאה לאחר שתעברו את הירדן, הנסתרות יהיו מוטלים גם עליכם. ואז יש לפרש את הפסוק כך "הנסתרות לה' אלוקינו לנו ולבנינו".

(והאמת שהנקודות היו ראויות להיות על המילים "ה' אלוקינו", כי הנקודות באות למעט שלא לעולם הנסתרות יהיו מוטלים על ה' אלוקינו, אלא עד שיעברו את הירדן. אך אין זה ראוי לנקד את השם, ולכן הניקוד הוא על "לנו ולבנינו" ללמד שמילים אלו מקומם קודם ל"והנגלות", וכאילו כתוב "הנסתרות לה' אלוקינו לנו ולבנינו").

לדעת רבי נחמיה גם על הנגלות הקב"ה לא העניש עד שעברו את הירדן, אבל על הנסתרות גם לאחר שעברו הוא לא מעניש.

רבי נחמיה לומד זאת מהמילים 'עד עולם', "הַנְּסֻתֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לָנוּ וּלְכַבְּדֵנוּ עַד עוֹלָם". כי בשביל הנגלות אין צורך לכתוב שהקב"ה יעניש עליהם לעולם, שהרי כל עבירה הקב"ה מעניש עליה לעולם. אלא בהכרח שמלים אלו הולכות על הנסתרות, ללמד שהנסתרות מוטלים על ה' אלוקינו לעולם גם לאחר שיעברו את הירדן, והקב"ה לא יעניש את כל ישראל על הנסתרות.

ואם כן הניקוד שעל המילים "לנו ולבנינו" בא למעט, שגם על הנגלות, זוקא מכאן ואילך לאחר שיעברו את הירדן הם יענשו עליהם בגלל הערבות. אבל עד עכשיו גם על הנגלות הם לא נענשו.

קושיא: **אלא עכן מאי טעמא איענוש**: לפי רבי נחמיה מדוע ישראל נענשו על מעילת עכן, והרי היתה זו עבירה של נסתרות? תירוץ: **משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו**: וכאשר שלושה אנשים יודעים על דבר, כבר יודעים עליו כל העולם (מאירי).